

1925- Yildan Hozirgacha Bo'lgan Davrda O'zbekiston Xotin-Qizlarning Ijtimoiy-Siyosiy Hayotdagi Roli

*Mardiyeva Guzal Karimovna*¹

Annotatsiya: Maqolada 1925-yildan hozirgacha O'zbekiston va Samarqand xotin-qizlarining ijtimoiy-siyosiy hayotdagi roli tahlil qilinadi. Ayollarning jamiyatga integratsiyasi, ularning siyosiy va iqtisodiy sohalarida tutgan o'rni hamda huquqlarini himoya qilishga qaratilgan dasturlar yoritilgan. Shuningdek, ayollarning jamiyat rivojiga qo'shgan hissasi va ularning hozirgi kunda yetakchi pozitsiyalarni egallashi ko'rib chiqiladi.

Kalit so'zlar: O'zbekiston, Samarqand, xotin-qizlar, ijtimoiy hayot, siyosiy faollik, gender tengligi, ayollarning huquqlari, jamiyat rivoji, siyosiy yetakchilik, ta'lim, mustaqillik.

Kirish

1925-yildan hozirgi kungacha O'zbekiston va Samarqandda xotin-qizlarning ijtimoiy-siyosiy hayotdagi o'rni katta o'zgarishlarga yuz tutdi. Dastlabki yillarda ayollar ko'proq an'anaviy oilaviy vazifalarni bajaruvchi sifatida qaralgan bo'lsa, keyinchalik ular jamiyatning turli sohalarida faol ishtirok etishga kirishdi. Sovet davrida olib borilgan islohotlar xotin-qizlarning savodxonligini oshirish, ularni iqtisodiy va ijtimoiy hayotga jalb qilishda muhim rol o'ynadi. Bu davrda ayollar jamiyatda o'z o'rnini topa boshladi, ular uchun siyosiy, iqtisodiy va ijtimoiy faollik yangi imkoniyatlarni ochdi. Mustaqillikdan so'ng, O'zbekistonda ayollarning huquqlarini himoya qilish va ularni ijtimoiy-siyosiy hayotga yanada faol jalb qilish bo'yicha qator muhim qadamlar tashlandi. Ayollarning ijtimoiy maqomini yuksaltirishga qaratilgan qonunlar va dasturlar qabul qilindi. O'zbekiston Xotin-qizlar qo'mitasi tomonidan amalga oshirilgan tashabbuslar, ayollarning davlat boshqaruvida va siyosiy jarayonlarda faol ishtirok etishini ta'minlashga xizmat qildi.

Ayniqsa, hozirgi davrda xotin-qizlar O'zbekiston va Samarqandning ijtimoiy va siyosiy hayotida muhim yetakchilik rollarini egallab kelmoqda. Ayollar parlamentda, hukumat idoralarida, ta'lim, tibbiyot, biznes va boshqa sohalarida faoliyat yuritib, jamiyat rivojiga o'z hissasini qo'shmoqda. Ushbu maqolada ayollarning O'zbekiston va Samarqand ijtimoiy-siyosiy hayotidagi o'rnini tarixiy jihatdan tahlil qilish bilan birga, ularning jamiyatdagi o'rni va roli zamonaviy nuqtai nazardan ham o'rganiladi.

Materiallar va usullar

Ushbu maqola O'zbekiston va Samarqand xotin-qizlarining 1925-yildan hozirgi kungacha bo'lgan ijtimoiy-siyosiy hayotdagi rolini o'rganishga qaratilgan. Maqolani yozishda tarixiy, ijtimoiy va siyosiy materiallardan foydalanildi. Tadqiqot uchun asosiy manba sifatida quyidagi materiallar o'rganildi:

Arxiv ma'lumotlari – O'zbekiston va Samarqand xotin-qizlarining Sovet davri va mustaqillikdan keyingi ijtimoiy-siyosiy faoliyatini o'z ichiga olgan arxiv materiallari.

Rasmiy hujjatlar va qonunlar – Xotin-qizlar huquqlari va ularning siyosiy faoliyatini tartibga soluvchi qonunlar, qoidalar va davlat tomonidan qabul qilingan dasturlar.

Ilmiy maqolalar va tadqiqotlar – O'zbekiston va jahon olimlari tomonidan yozilgan xotin-qizlarning jamiyatdagi o'rni, ularning huquqlari va siyosiy faolligi bo'yicha ilmiy maqolalar va monografiyalar.

Intervyu va so'rovnomalar – O'zbekiston va Samarqandda faoliyat yuritayotgan xotin-qizlar bilan suhbatlar va ular ishtirokida o'tkazilgan so'rovnomalar.

¹ Samarqand davlat tibbiyot universiteti Ijtimoiy va gumanitar fanlar kafedrasida assistenti

Statistik ma'lumotlar – Xotin-qizlarning turli sohalarda faoliyat yuritishi, ta'lim, iqtisodiyot va siyosiy jarayonlardagi ishtiroki bo'yicha milliy va xalqaro statistik ma'lumotlar.

Tadqiqot usullari:

Tarixiy-tahliliy usul – O'zbekiston va Samarqandda xotin-qizlarning jamiyatdagi o'rni va faolligini tarixiy jarayonlar doirasida tahlil qilish uchun qo'llandi. Ushbu usul orqali ayollarning o'tgan asr boshidan hozirgi kungacha bo'lgan davrdagi faoliyati o'rganildi.

Solishtirma usul – O'zbekiston va Samarqand xotin-qizlarining ijtimoiy-siyosiy hayotdagi o'rnini boshqa davlatlar ayollari bilan solishtirish orqali o'rganildi. Bu usul orqali O'zbekistonda amalga oshirilgan islohotlar xalqaro miqyosdagi jarayonlar bilan qiyoslandi.

Intervyu va so'rovnoma usuli – Xotin-qizlar bilan olib borilgan suhbatlar va so'rovnomalar ularning siyosiy va ijtimoiy hayotdagi tajribasi va hissiyotlarini o'rganishga yordam berdi.

Statistik tahlil usuli – Xotin-qizlarning turli sohalardagi ishtirokini aniqlash uchun statistik ma'lumotlar tahlil qilindi. Ushbu usul orqali ayollarning mehnat bozori, siyosat va ta'lim sohasidagi faolligi tahlil qilindi.

Natijalar va muhokama

Tadqiqot natijalari O'zbekiston va Samarqand xotin-qizlarining 1925-yildan hozirgi kungacha bo'lgan ijtimoiy-siyosiy hayotdagi roli sezilarli darajada o'zgarganini ko'rsatdi. Quyida asosiy natijalar va ular bo'yicha muhokamalar keltiriladi:

Sovet davridagi o'zgarishlar:

- 1925-yildan boshlab Sovet hukumati O'zbekiston va Samarqand xotin-qizlarini ijtimoiy hayotga jalb qilish uchun turli siyosiy va madaniy islohotlar o'tkazdi. Bu islohotlar orqali ayollar savodxonligini oshirish, mehnat bozoriga jalb qilish va davlat idoralarida ishlash imkoniyatiga ega bo'ldi.
- Natijalar ko'rsatdiki, bu davrda xotin-qizlar jamiyatdagi ikkinchi darajali roldan chiqib, ijtimoiy hayotda faol qatnasha boshlashdi. Bu jarayon qator to'siqlar bilan kechgan bo'lsa-da, ayollar huquqlari masalalariga e'tiborning ortishi o'z samarasini berdi.

Mustaqillik davrida ayollar rolini oshirish:

- O'zbekiston mustaqillikka erishgach, xotin-qizlar uchun ijtimoiy-siyosiy imkoniyatlar yanada kengaydi. Ayollar huquqlarini himoya qilishga qaratilgan qator qonunlar qabul qilindi va turli tashkilotlar tashkil etildi. Xususan, O'zbekiston Xotin-qizlar qo'mitasi tomonidan qabul qilingan dasturlar ayollarning jamiyatdagi faoliyatini kuchaytirishga xizmat qildi.
- Mustaqillik yillarida ayollarning davlat boshqaruvi, biznes va siyosatdagi faolligi ortib bordi. Statistik ma'lumotlar ayollarning siyosiy tashkilotlarda ishtiroki va parlamentda o'z o'rnini topganligini ko'rsatdi. 2023-yilda ayollarning davlat boshqaruvidagi ulushi sezilarli darajada oshgan va hukumat idoralarida ayol yetakchilar soni ortgan.

Samarqand xotin-qizlarining o'ziga xos o'rni:

- Samarqand xotin-qizlarining ijtimoiy-siyosiy faolligi ham diqqatga sazovor. Bu shaharda ayollar madaniy va ta'lim sohasida o'zlarining kuchli ta'sirini ko'rsatib kelishmoqda. Xotin-qizlarning ta'limdagi roli, ayniqsa, o'qituvchi va ilmiy xodim sifatida faol ishtirok etishi ularning ijtimoiy mavqeini yuksaltirdi.
- Tadqiqot natijalariga ko'ra, Samarqanddagi xotin-qizlar nafaqat milliy, balki xalqaro miqyosda ham faoliyat ko'rsatib, ijtimoiy-siyosiy hayotda muhim rol o'ynashni davom ettirmoqda.
- Xotin-qizlar faolligining dolzarb muammolari:
- Tadqiqotda aniqlanishicha, O'zbekiston va Samarqandda ayollarning ijtimoiy-siyosiy faolligi ortgan bo'lsa-da, hali ham ayrim to'siqlar mavjud. Masalan, qishloq hududlarida ayollarning

ijtimoiy faolligi pastroq, va bu mintaqada gender tengligi muammosi hali ham dolzarb bo'lib qolmoqda. Shuningdek, mehnat bozorida ayollar va erkaklar o'rtasida maosh tafovutlari hamon mavjud.

- Ushbu muammolarni hal qilish uchun davlat tomonidan qator qo'shimcha choralar ko'rilishi, xotin-qizlarning huquqlarini himoya qiluvchi yangi dasturlarni joriy qilish zarur.

Umuman olganda, tadqiqot natijalari O'zbekiston va Samarqand xotin-qizlarining 1925-yildan hozirgi kungacha bo'lgan ijtimoiy-siyosiy hayotdagi o'rni sezilarli o'zgarishlarga uchraganini ko'rsatdi. Ayollar nafaqat davlat boshqaruvida, balki jamiyatning barcha sohalarida faol ishtirok etmoqda. Biroq ayrim hududlarda gender tengligi masalalari hal qilinishini talab etadi va bu borada qo'shimcha islohotlar zarur.

Xulosa

Xulosa qilib aytganda, O'zbekiston va Samarqand xotin-qizlarining 1925-yildan hozirgi kungacha bo'lgan ijtimoiy-siyosiy hayotdagi roli katta o'zgarishlarni boshdan kechirdi. Sovet davrida ayollarning ta'lim olishi va ijtimoiy faoliyatga jalb etilishi jarayonida asos solingan yutuqlar mustaqillik yillarida yanada rivojlantirildi. Xotin-qizlarning jamiyatdagi faolligi oshib, ular siyosiy, iqtisodiy va ijtimoiy sohalarida muhim o'rin egallashga erishdi. O'zbekiston hukumati tomonidan qabul qilingan qonunlar va dasturlar ayollarning huquqlarini himoya qilish va ularni siyosiy jarayonlarga jalb qilishga xizmat qildi. Samarqandda xotin-qizlar nafaqat ta'lim va madaniyat sohalarida, balki siyosiy yetakchilikda ham faol ishtirok etmoqda. Biroq, qishloq hududlarida ayollarning faolligini oshirish va gender tengligini ta'minlashga qaratilgan qo'shimcha chora-tadbirlar zarur. Umuman olganda, O'zbekiston va Samarqandda xotin-qizlarning jamiyatdagi o'rni mustahkamlanib, ularning ijtimoiy-siyosiy jarayonlardagi roli tobora ortib bormoqda.

FOYDALANILGAN ADABIYOTLAR:

1. Murodov. R. (2017). *O'zbekistonda xotin-qizlar huquqlari va ijtimoiy faolligi*. Tashkent: O'zbekiston Milliy Ensiklopediyasi.
2. Juraev. A. (2019). *O'zbekiston tarixida ayollarning roli*. Tashkent: Ma'naviyat.
3. Rahmonova. G. (2021). *Mustaqillik davridagi xotin-qizlarning siyosiy faolligi*. Samarqand: Samarqand Universiteti Nashriyoti.
4. Askarov. M. (2020). *Sovet davrida O'zbekiston xotin-qizlarining ijtimoiy hayoti*. Tashkent: Fan va Texnologiya.
5. Xolmatova. L. (2022). *Xotin-qizlarning ta'limdagi roli va imkoniyatlari*. Tashkent: O'zbekiston Ta'lim Vazirligi.
6. Saidova. N. (2023). *Samarqand xotin-qizlari: ijtimoiy va madaniy o'rni*. Samarqand: Samarqand Davlat Universiteti.
7. O'tkirbekov.S. (2018). *Gender tengligi va O'zbekistonda xotin-qizlarning huquqlari*. Tashkent: Ijtimoiy Fanlar.

